

SEVGİNİN ŞİRİNİ, ACISI,

Düşüncənin poetik əks-sədası

Əbülfət Mədətoğlunun poetik kitabları haqqında düşüncələr

Əbülfət Mədətoğlu ədəbiyyata və demək, poeziyaya birbaşa sənərdən gəlib. Nə qədər faciəyə olsa da, o, doğulub böyüdüyü Tuğdan - Yuxarı Qarabağın göbəyindən üzü bəri sənərdən-sənərdən geri çəkilməmiş gəlib... və bu geri çəkilmələrin ağrı-acısını sənəsində düşünmüş dərdə çevirərək, özünə elə bir sənərdən qazıt ki, bu sənərdən əbədi itirməyəcək bir inama çevirib. İnsan itirdiklərini qaytara bilməyəndə əvvəl qəzəbə dolur, qəzəbi içində boğulursa, kinə-küdurətə çevrilir. Və ətrafa qarşı bir aqressiya ilə silahlanır. Artıq bu zaman düşmən yaddan çıxır... ətraf aləm onun gözündə baş-ayaq görünür. Beləliklə, insanın mənəvi ölümü başlanır. Ətrafdan tədric olunur, dost-taşılar yan keçir. Bir sözlə, həyat puç olur, çünki insan həqiqi mübarizənin mahiyyətini itirir. Amma Əbülfət Mədətoğlunda həyat bu cür iblisənə axara yönəlmədi. Dizi üstə süründüyü torpaqların qoxusunu əvvəlcə varlığına çəkdi, tükənməyəcək bir inam və inadla bu qoxu ilə ümidini qorumaq yolu tutdu.

Əbülfətin nə qədər kitabı çap olunub deyə bilmərəm. Amma onun doqquz kitabı tarixi xronoloji ardıcılıqla gözlərim önündə düzülüb: «Nişanə» (2000), «Ehtiyacın elçi daşı» (2002), «Döymək istədiyim qapılar» (2004), «Allah məni unutma» (2006), «Sevgi pıçıltıları» (2007), «Hər görüş bir ümidli» (2011), «Mənim kimi sevə bilsən» (2012), «Ürəyim sənə danışır» (2015), «Cəzayam sevdiyim qıza» (2017)... və inanıram ki, bu kitablar onun yaradıcılığını tam əhatə eləmir. Çünki Əbülfət Mədətoğlunun çap olunmuş nəsr əsərlərinin əməkdaşı olduğu aparıcı müəlliflərdən biri kimi «Ədalət» qəzetində də dərc olunduğunu da bilirəm, çoxlu sayda publisistik yazılarından da xəbərim var. Bir-birimizə isti münasibətimiz olsa da, hərəminizin başı bir tərəfdə qarışıb. Kənardan baxan deyir ki, biz yurd uğrunda yox, çörək uğrunda vuruşuruq. Mən bu fikrə etiraz eləməzdim, amma bircə onu əla-və eləyərdim ki, çörək uğrunda ona görə vuruşuruq ki, həm də yurd uğrunda vuruşa bilək. Əbülfətin döyüş yolu bizim Xələflidən də keçib. Hərdən ona deyirəm ki, gözlərimə açıq bax, görüm, bizim dağların da şəkli gözündə qalıbmı?.. Amma hər halda Əbülfət bir vaxt od içində yanan, indi də əsirlikdə qalan Qarabağın bir parçasıdır. Ürəyində göynəm daşıyan nişanəsidir. Və təsadüfi deyil ki, 2000-ci ildə nəşr olunan kitabı da «Nişanə» adlanır. Bu kitabın baş obrazı haraya çağrılan insandır. Qalan nə varsa, hamısı bu insanın ağrı dolu aləminin küçələri, yolları sel yumuş dərd dərəsi dağ üstündən dağ çəkilmiş dağı, bir sözlə, yeriyən, danışan, düşünən yuxusunda da qovrulan bu Nişanə bizə çox yox, hələ bir qərinəlik dövrü varlığında yaşadan şairin özüdür.

Vaqif Bəhmənli kitabına yazdığı ön sözündə «...kitabdakı şeirlərin böyük bir qismi yurd itkisinə, bacı və qardaşlarımızın qismətinə düşən qanlı-qadalı, ölüm-itimlə acı həyata, talesizliyə həsr olunsada, müəllifi mövzu yekrəngliyinə görə qınamaq ən azı insafsızlıq olardı. Burda məsələyə bir qədər fərqli yanaşmaq gərəkdir.

(Davamı 7-ci səhifədə)

SEVGİNİN ŞİRİNİ, ACISI, Düşüncənin poetik əks-sədası Əbülfət Mədətoğlunun poetik kitabları haqqında düşüncələr

(Əvvəli 1-ci səhifədə)

Başqa sözlə, sanki şair adı bir olan dərindən yüz cür ifadə imkanı olduğunu əyani şəkildə sübuta yetirir. İlk baxışda işığın da rəngi birdir, halbuki işıq parçalananda ondan yeddi rəng alınır. Kitabın adı «Nişanə»dir. Bu kitab kədər nişanəsi deyil, kədərli, ağrılı-acılı günlərin sört və namuslu söz nişanəsidir.

Əbülfətin kədərini bitməyənə, xoş günlərin vətənlə günlərin... onun üzünə güləcəyinə inanıram. Üstəlik, Əbülfətin həqiqi ilhamının, zillətlə başa gətirdiyi sözünün bitməyəcəyinə də inanıram». Axı demişdim ki, Əbülfət döyüşçüdür. Sözlə, sənətə də elə döyüşdən gəlib. Vaqif Bəhmənli də onun sözünü əslində, namuslu döyüşün nişanəsi hesab edir. O, özü ilə üz tutduğu məkanı insan qəlbini vəhdətdə görür. Özü ilə oxucusu arasında elə bir ünsiyyət körpüsü qurur ki, bu körpüdə onlar birləşirlər:

Didərginlik, niskilim var neçə ildi,
Odu sönmür, tüstülənir ürəyimdə.
Mən sizin yaradırım, dar məqamda
Hiss edirəm əlinizi kürəyimdə,
Oxucular!

Sözünü açıq deməyin, özünü olduğu kimi təqdim etməyin ustasıdır Əbülfət Mədətoğlu. Onun şeirlərini oxuyanda, sanki Rumi vəsiyyətinin təsdiqini görürsən. Hətta oğlu ilə danışanda da çəkdiyi ağrının etirafını açıqlayır. Bu ağrını gizlətmir. Və onu da hiss edir ki, artıq yeni dünyanın övladı ilə özü arasında da bir yol ayrığı var. Və onu ağrıdan, onu kürəyini qovuşduran dərd əslində, ondan oğluna miras kimi keçir. Oğlu Qarabağı, bəlkə, heç görməyib, yaxud yaşının elə çağında görüb ki, indi bir illüziya kimi onun yaddaşından boylanır. Və demək, o başa düşür ki, bu dərdi oğula miras qoymaq daha böyük faciədir:

Susuram, heç bilmirəm
Nə söyləyim, nə deyim...
Bu ki yol ayrığıdır,
Danışmıram, gülmürəm.
Bir yolum var: - O da ki,
Bayrağıma bürünüb
Düşməni üst yeriyim!

Əgər belə demək mümkünsə, ayrı-ayrı bəndlərinə əsaslanıb fikir dediyimiz «Nişanə» kitabının bu şeirləri giriş qapısıdır, epiqrafıdır. Sarayın qapısından da görünür onun özəməti, dəyəri...

«Nişanə» kitabının ayrı-ayrı bölümlərinin adlarını çəkmək - «Əsir yurdum», «Çadıra bürünmüş dünya», «Döyüdüüm qapılar», - bəs ələyir ki, bu kitabın mövzu əhatəsini qədərincə qavrayasan. Kitabın axır üz qabığında Əbülfət öz şəklinin altından bu misraları Allahına bəyan eləyir:

Yorulmuşam içimdən,
Bezikmişəm köçümdən.
Allah mənə ölçümdən
Böyük dərd göndərmisən.

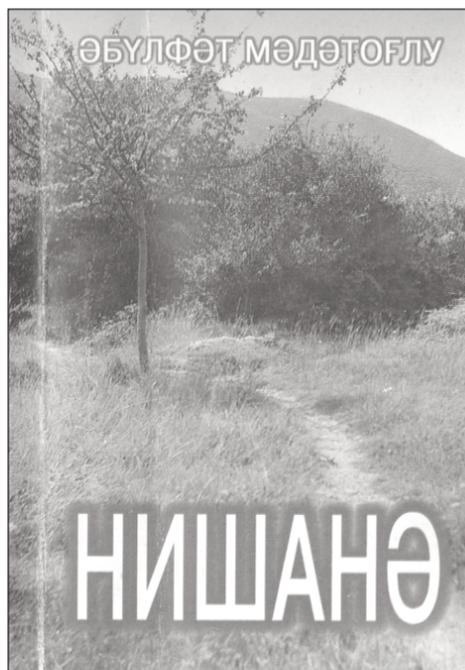
Əbülfətin şair taleyi Qarabağ həsrətinin adisiyasıdır. Bu ömür hələ ki, bu həsrət ümmanın içindədir. Və səmti bilinməyən küləklərin tufanlarda oynadığı gəmi kimi həyat qayalarına çırpılır. Sualtı riflərin şiş uclarından yaralar alır. Amma bir gün səhilə çıxacağına da inanır. Onun yolunu gözləyən adası var.

«Ehtiyacın elçi daşı» növbəti kitabından - «Nişanə»dən fərqli olaraq həyata daha ucadan baxmaq, həyatı bütün qaralıqları ilə görmək və onu sözlə gətirmək örnəyidir. «Ehtiyacın elçi daşı»nı oxuyanda bir daha inanırsan ki, hər şeir şairin daxili-mənəvi mühitinin tərcümeyi-halıdır. Gözlə görünən və görünməyən dərhlərinin sözlə gətirilməsidir.

Xalq arasında məsəl var deyirlər ki, «düz elə düzdə qalar». Bu fikirin əsas çaları onu deyir ki, düz olanın əli bir yana

yetmir. Allahın da əli yoxdu ki, düz olanı çəkib yanına aparsın. Onu elə düzdə qoyub, növbəsini gözlədir. Amma düz olanın düzdə qalmasının bir üstünlüyü də var. Hamı onun düzlüyünü görür, üzünə deməyə də, içində onun düzlüyünü ehtiraf eləyir. Bəlkə, hələ ona qibtə də eləyir, o düzlüyünə görə. Bütün imkanlarına bürünüb özündən razı-razı o düzdə qalanın yanından keçib gedir; özü də yanib yaxılı-yaxıla keçib gedir. Və şübhəsiz, bu güzlüyün içində ehtiyacın elçi daşı üstündə ümidinin bar verəcəyini gözləyən şair, bu həyat həqiqətini bütün çıpıqlığı ilə, yandırıcılığı və yaxıcılığı ilə üzə çəkən - yəni sözlə çəkən şair düzdə qalmaqının səbəbini «Yazmamışam ağı qara, tablamişəm ağırlara, söz demişəm ağıl-qara» etirafında görür. Ağı qaradan ayıran bilməyən, ağıl dayaza söz deyib, vədə verib yolunu gözləməyin faciəsidir bu.

Əbülfət Mədətoğlunun «Ehtiyacın elçi daşı» kitabına yalnız dərd kitabı kimi

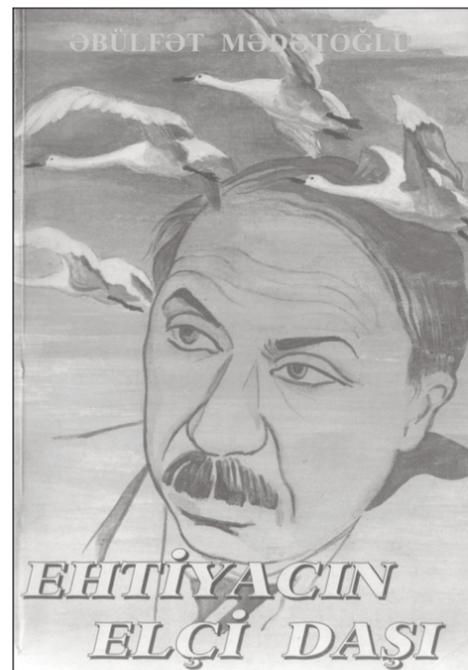

baxmaq olmaz. Çünki Əbülfətin təbiəti həyatla harmoniyada qavraması bütövlüyü ilə üzə çıxıb və bunu kitabına ön söz yazmış Vaqif Nəşib də hiss edib: «Bu dəfə bütün varlığından (şair varlığı mənə, şeirlərini) rəngləri, ətləri tamam fərqli, doğuşundan necə var elə qalmış dağ çiçəklərinin ətri gəlirdi. Hiss olunurdu ki, həmin yolçuluqda o sarı qayalar, gümüş şalələlərin, xınalı daşların, təbiətin nəyi varsa, hamısının rənginə boyanıb. Belə bir leysanda islandıqdan sonra öz şeirlərinin göy qurşağına dönüb.

Dağın, daşın,
otun, quşun
dərini çəkdim...
...Yel, boranın,
qar, yağışın
dərini çəkdim...
(Bax, beləcə,
bir balaca)
Vətən, səni unudanın
dərini çəkdim...

ağaclar oralarda ildırımlara tuş gəlirdi. Bahar da yaşıl balalarının məzar daşına bənzər kötyünü tapır, üstə çələngi elə özlərinin köhrələrindən göyərirdi». Vaqif Nəşibin bu qeydlərindən başa düşdüyümüz odur ki, 80-ci illər əbədi nəsrinin ədəbiyyatda uğurunu istedadı ilə, həyatını faciəsi ilə yaşayan Əbülfət Mədətoğlu kök atıb qayaların arasından bitmiş bir dağdağan kimi zamanın küləklərinə duruş gətirə bilib. Burada təqdir olunması tərəf budur ki, çoxları bu küləklərin qabağında davam gətirə bilməyib. Canı zəifdirsə, canını verib, idarəsi zəifdirsə, ruhunu verib... və küləklərinin ağzında sovrulub gedib.

Ancaq Əbülfət Mədətoğlu bu küləklərin acılığını ruhunda yaşaya-yasaya, bu taleyin keşməkeşlərini ağır dərd kimi varlığında daşıya-daşıya keçib gəlib. Özü də sözü ilə durula-durula keçib gəlib. Kitabdan-kitaba onun necə dəyişdiyini görmək elə də çətin deyil. Bu mənzərəni - bəlkə də, çoxlarımızın görə bilmədiyini bu acı mənzərəni «Ehtiyacın elçi daşı» kitabının sonuna bütün çıpıqlığı ilə yazıb: «İncidilən ürəyim, divarlara çırpılıb çiləklənən ümidlərim tək sədəvləvlüyümün yox, həm də sıra nəfəri olduğum cəmiyyətin güzgüsüdür. Eləcə baxa-baxa qalırım. Donub qaldığım həmin o məqamda aqıl, müdrik görünən, amma göründüyü kimi olmayıb görüntüsünün iqlalına sevinən və etik təbliğat vasitəsilə bu sevgidən yararlanan insanlara bələd olduqca sanki içimdən soyuq bir saxta keçir. Nə etmək olar... Yəqin həyat adlı kitabın bir vərəqi də olmadığı kimi görünənlər üçün ayrılıb...». Olduğu kimi görünənlərin sırasında isə Əbülfət Mədətoğlu var, sübutu

«Ehtiyacın elçi daşı»dır.

«Qartal elə qartaldır» bölməsinə toplanan şeirlərdə Əbülfət Mədətoğlu sükut buzunu sındırmaq, Tuğ adlı kənddə qoyub gəldiyi xatirələrlə oynayan uşağın «beş-daşını» dağıtmaq qəsdini gizlətmir. Durgunluq içində ömür sürməyin fənallığına görün necə güzgü tutur:

Səhər naxır, axşam axur,
Günə yandı papağın.
Nə aldı, nə apardı
Bu dünyaya baxmağın.

Mənasız ömür sürən adama papağını günə yandırır deyirlər. Mübarizələrdən yan keçmək, həyatın yaxşı-pisindən nəticə çıxartmaq, bu nəticəni içində yoğurub yeni nəsillə ibrət payı vermək gücündə olmayanın yaşamağı ilə yaşmamağının nə fərqi? Bir sözlə, «Bu nə zaman, bu nə vaxt yaşayırıq baxtabaxt» təsdiqi də elə etirazdır. «Ehtiyacın elçi daşı» kitabında bir bölmə də «Gözə gəlməyə» adlanır. Bu bölmədə şairin sevgi duyğularının ürəyin iç divarları arasında qoruyub saxladığı hissələrin əks-sədasını görürük. Bu bölmənin epiqrafı həssas bir insanın könül çırpıntılarıdır. Sanki hər söz ürəyin bir ritmini göstərir: «Yaz buludları kimi dolmuş bu baxışlar, kimin üstünə yağacaq. Həmişə cüt gözərdik. Deyirdin ki, yanımdasan, canımdasan, qanımdasan. Bəs indi nə oldu?» Məşhur bir el bayatısı var: «Qaradı qaşın ördək, yaşıldı başın ördək, həmişə cüt gözərdin, hanı yoldaşın ördək». Ürək döyüntülərin əks-sədası kimi Əbülfətin yazdıqları ilə el bayatısının motivi arasındakı bağlılığı görmək çətin deyil. Əbülfətin şeirlərində oxucu ilə asan

əks-əlaqənin bir kökünü də xalqdan ruha bağlılıqda axtarmaq gərəkdir. Əbülfət xalqdan gələn düşüncə elementini bir çimdik duz kimi sözləyə qatır və sözləni dadını, tamamı da elə bu bir çimdik duz müəyyən edir. Həyatda elə hadisələr var ki, onu ürək ağrısı ilə qarşılamalı oluruq. Cındarlıq adı ilə beş pəzəvəngin bir xəstə gəncin üzünə düşüb onu döyməklə öldürməsi hansı kitab-dəftərə sığandır? Və özü də buna eybəcər dini don geyindirmək, xalq təbabəti adı vermək... bəhanələrlə icra edənlərin cəzasını yəqin ki, qanun verər. Ancaq düşünürəm, belə halların cəmiyyətdə baş alıb getməsinə şair sözünün sədd çəkməli olduğu daha önəmlidir. Ə.Mədətoğlu ölkədəki mövcud mənəvi durumun ayrı-ayrı hallarda təzahür edən eybəcərliklərinə çox sört münasibət bildirir. Onun şair Qəşəm İldarın utanub şikayətlənməsi acizlikdən deyil. Sadəcə, qələm dostuna içinə yığdığı qudurmuş dərhlərini bölüşmək istəyidir. Və bununla da gözü baxa-baxa görməyənlərin bəbək-ləri qarşısında mənzərəni açmış olur:

Aləm qarışıbdı, «cin»lər artıbdı,
Məktəb azalıbdı, minbər artıbdı.
O qədər «din» artıb, dindar artıbdı,
Bəlkə, o Kişi də özü bir deyil.

Buradakı kişi obrazının arxasında dayanan qüvvə kainatın idarəedicisidir. Əslində, Ə.Mədətoğlu onun da gözünün qabağında baş verənlərə münasibəti Onun tək olmadığına, şəriki olduğuna işarələyir. Yerdəki «dinozavrların» özünü tək kişinin əməlinə şərik tutması cəmiyyətdəki xaosun mayasıdır.

Məktəblərin indiki durumu, din adı ilə yayılan cəhalətin cahilliyə meydan açması, şərin xeyri üstülməsi... bütün bunlar xaosun az qala yerin təkindən kosmosun ənginliklərinə qədər qalxmasına etirazdır. Və düşünmək olar ki, bu, bir şair mübarizəsidir - sağlam düşüncə uğrunda, sağlam həyat uğrunda mübarizəsidir. Şair deyəndə ki, «İçimlə çölüm birdir» gərək buna inanaq. Çünki onun iç dünyasında dərd var və o iç dünyasındakı dərindən də kölgəsi onun çölünə, çöhrəsinə çökür:

İçimdə dərd yatır, çölümdə xiffət,
Yolumu gözləyir bir çətin külfət.
Sən də deyirsən ki, «düşüb» Əbülfət,
Ölməklə düşmək də, düzü, bir deyil.

Ə.Mədətoğlu bir sənətkar kimi həyatı müşahidələrdən yətinəcə bəhrələnməyi bacarır. Şair dostu Qəşəm İldarın «Əbülfət yaman düşüb» deməsi onun öz dərini açmasına «bəhanə» olur. Bu gün adam bilib, sirt verdiyin sabah həmin sirtin kəsər ağzını yiyirib üstünə düşür. Yağlıq elə bil ki, pusquda durmuş yırtıcıdır və sinəyə çöküb onu parçalamağa məqam güdür. Bütün bunlar şair düşüncəsinin yaratdığı ovqatın sözlə çevirəndə gözümüzün ala bildiyi görüntülərdir.

Yaşamağın mahiyyəti, yaratmağın dəyəri Əbülfət Mədətoğlunun poeziyasında həyata sevginin şirini, acısı kimi təzahür edir. Bu acılar, bu şirinlər sənətkarın yaradıcılığı boyu həyat həqiqətlərinin əks-sədası kimi sözlə çevrilir. Bu sözün baş qayəsi insan ümidinin keşiyində durmaq, onu həyatın tufanlarına qər q olmaqdan qorumaqdır. Müşahidələr göstərir ki, yurda sevgi həyata sevgiyə, həyata sevgi insana sevgiyə, insana sevgi isə ideala sevgiyə qapı açır. Hər bir şairin ruhunda, varlığında səcdə elədiyi müqəddəslik donunda ideal adı ilə tanıdığımız bir sevgi bütü var. Onun lap ilğım qədər şirin çağırışı sənətkarı həmişə ayaqda saxlayır, sözlünə müəlləhiyini qoruyur.

Əbülfət Mədətoğlu eşq əhlidir. İnsanı həyata çağırın ümidini qırılmaya qoymayan idealın aşığıdır.

(Davamı var)

13.11.2018